

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Інститут математики, економіки та механіки

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра менеджменту та математичного моделювання ринкових процесів

(повна назва кафедри)

Дипломна робота

магістра

(ступінь вищої освіти)

на тему: «Євроінтеграційні перспективи аграрного ринку України»

«Eurointegrational prospects of the agricultural market of Ukraine»

Виконала: студентка денної форми навчання
спеціальності 073 «Менеджмент»

Сахібова Анастасія Олегівна

Керівник канд. фіз.-мат. н., доц. Залюбінська Л.М.

(підпис)

Рецензент канд. екон. наук, доц. Крючкова Н.М.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ 13 від 06.12.2017 р.

Захищено на засіданні ЕК №

протокол № ____ від _____ р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

Голова ЕК

Салченко О.В.

(підпис) (прізвище, ініціали)

Головченко О.М.

(підпис) (прізвище, ініціали)

Одеса – 2017

З М І С Т

ВСТУП	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ АГРАРНОГО РИНКУ	7
1.1. Суть, поняття та зміст аграрного ринку як економічної категорії	7
1.2. Система стандартизації та управління аграрним ринком як елементом єдиного економічного простору Європейського Союзу	22
1.3. Особливості функціонування та тенденції розвитку аграрного ринку ЄС	36
Розділ 2. СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ РИНКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ	48
2.1. Еволюція і тенденції аграрного ринку України в умовах трансформації форм власності і господарювання	48
2.2. Інфраструктурні та маркетингові інституційні елементи аграрного ринку України	57
2.3. Визначення та оцінка пріоритетних зовнішньоекономічних напрямів розвитку аграрного ринку України	71
Розділ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ НАПРЯМІВ	77
3.1. Підвищення конкурентоспроможності вітчизняної аграрної продукції на світовому ринку	77
3.2. Державне регулювання аграрного ринку України	84
3.3. Стратегія розвитку аграрного ринку в контексті участі України у СОТ та інтеграції з ЄС	94
ВИСНОВКИ	104
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	112
ДОДАТКИ	119

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап функціонування і розвитку національного аграрного ринку тісно пов'язаний з його перебудовою в напрямку підвищення конкурентоспроможності, адже цього вимагають не лише впливи світових ринків, а й виклики глобалізації – участь України у СОТ та інтеграція з країнами ЄС. Ці глобальні зміни повинні супроводжуватися якісно новими кроками по створенню умов щодо лібералізації ринків сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів. Тому розраховувати на успіх можна лише за умови підвищення конкурентоспроможності продукції аграрного сектора.

Наукова і прикладна проблематика підвищення конкурентоспроможності продукції, формування і розвитку ринку та вивчення ефективності його функціонування постійно знаходилась в полі зору зарубіжних і вітчизняних науковців. Важливу роль у формуванні теоретичних концепцій дослідження ринку відіграють наукові праці класиків світової економічної думки А. Сміта, Д. Рікардо, Дж.С. Мілля, А. Пігу, Дж. Кейнса, П. Самуельсона, В. Нордгауза, Г. Армстронга, Ф. Котлера.

Дослідженню проблем формування і розвитку національного агропродовольчого ринку, окремих продуктових ринків, визначенню ролі держави у їх ефективному функціонуванні в умовах реформування аграрного сектора України, які лягли в основу розробки методики дослідження, присвячені роботи вітчизняних вчених: В.Г. Андрійчука, О.В. Березіна, В.І. Бойка, П.І. Гайдуцького, В.М. Геєця, С.Л. Дусановського, С.М. Кваші, Ю.С. Коваленка, Т.О. Осташко, Б.Й. Пасхавера, П.Т. Саблука, В.О. Точиліна, О.М. Шпичака та ін. Їх зусиллями створений теоретико-методологічний фундамент дослідження даної проблеми, вирішено ряд її методичних та прикладних

аспектів щодо формування аграрного ринку, вдосконалення економічного механізму його функціонування в пореформений період.

Водночас, високий динамізм дії сучасних економічних, політичних і соціальних чинників в нашій державі вимагає поглиблених наукових досліджень впливу ринкових трансформацій на аграрний сектор і рівень споживання населенням продуктів харчування, вивчення потенційного попиту на продукцію органічного агровиробництва, розробки якісно нових моделей розвитку національного аграрного ринку, насиченого конкурентоспроможною продукцією для задоволення внутрішніх продовольчих потреб держави і розширення її експортних можливостей.

Метою даного дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних, методичних та прикладних аспектів розвитку аграрного ринку України в умовах євроінтеграційних процесів. Досягнення визначеної мети зумовило вирішення таких **завдань**:

1. Охарактеризувати суть, поняття та зміст аграрного ринку як економічної категорії.
2. Проаналізувати систему стандартизації та управління аграрним ринком як елементом єдиного економічного простору Європейського Союзу.
3. Встановити особливості функціонування та тенденції розвитку аграрного ринку ЄС.
4. Дослідити еволюцію і тенденції аграрного ринку України в умовах трансформації форм власності і господарювання.
5. З'ясувати інфраструктурні та маркетингові інституційні елементи аграрного ринку України.
6. Уточнити визначення та оцінку пріоритетних зовнішньоекономічних напрямів розвитку аграрного ринку України.
7. Окреслити шляхи підвищення конкурентоспроможності вітчизняної аграрної продукції на світовому ринку.

8. Висвітлити політику державного регулювання аграрного ринку України.

9. Обґрунтувати стратегію розвитку аграрного ринку в контексті участі України у СОТ та інтеграції з ЄС.

Об'єктом дослідження є процес формування системних зв'язків складових та елементів аграрного ринку.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні, методичні та практичні положення функціонування та розвитку аграрного ринку України в умовах євроінтеграційних процесів.

Методологічною і теоретичною основою роботи є діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів.

За допомогою методу наукової абстракції уточнено поняття аграрного ринку, визначено його складові та досліджено їх функціональне призначення, проведено класифікацію його елементів. При аналізі стану розвитку аграрного ринку використано статистико-економічний метод, зокрема його прийоми – групування, порівняння та ін. Широке застосування монографічного методу разом із методом індукції дало змогу визначити особливості функціонування основних інфраструктурних елементів. Визначення проблем розвитку аграрного ринку і обґрунтування шляхів їх вирішення здійснено за допомогою методу аналізу і синтезу. Концептуальні обґрунтування системного формування зв'язків між інфраструктурними елементами зроблено за допомогою абстрактно-логічного методу.

Публікації. Основні результати дослідження викладені в авторській науковій статті «Євроінтеграційні перспективи аграрного ринку України», яка буде опублікована у фаховому виданні «Науковий вісник Херсонського державного університету» (2017 р., №27).

З урахуванням об'єкту, предмету, мети і завдань дослідження, його **структура** включає вступ, три розділи, диференційовані на окремі підрозділи,

висновки, список використаних джерел та додатки. Загальний **обсяг** роботи становить 110 сторінок.

ВИСНОВКИ

На підставі проведених досліджень, у відповідності до їх об'єкту, предмету, мети і завдань можна виокремити наступні узагальнюючі положення:

1. Наукова категорія “аграрний ринок” має історичний характер свого походження, котрий зумовлений як самим розвитком та еволюцією аграрного ринку, так і науково-теоретичними уявленнями про нього.

Теоретико-практичне розв'язання проблем розвитку аграрного ринку, враховуючи його значення і місце в суспільному житті, можливе лише за умови виявлення внутрішніх причинно-наслідкових зв'язків ринку й особливостей їх прояву в сучасних умовах, а це можливо здійснити на основі застосування діалектичного методу дослідження, який передбачає виявлення сутнісних ознак аграрного ринку як економічної категорії в процесі його розвитку та суперечностях. Використання даного методу дає змогу обґрунтувати формаційну типологізацію розвитку ринку як економічної категорії, а саме пропонується розрізнити первіснообщинний (проторинок), рабовласницький, феодальний, капіталістичний та соціалістичний ринки.

Дослідження первісного діалектичного протиріччя між виробництвом і потребами характеризується декількома ступенями свого розвитку – від нижчої до вищої та окремими стадіями діалектичного заперечення. Сучасна еволюція ринку, що ґрунтується на встановленні прямих зв'язків між виробником і споживачем товару, повніше відповідає вимозі задоволення індивідуальних потреб споживачів.

Аграрний ринок є категорією товарного господарства і представляє собою сферу товарного обміну сільськогосподарською продукцією з характерною системою економічних відносин між продавцями і покупцями, в яких проявляються виробничі відносини певного способу суспільного виробництва.

2. Основними характерними рисами політики стандартизації та управління аграрним ринком ЄС на сучасному етапі є:

а) перехід від підтримки виробництва окремих видів продукції до прямої підтримки сільськогосподарських товаровиробників, спрямованої на створення конкурентного середовища у сільськогосподарському виробництві, а також посилення екологічної безпеки за рахунок відмови від монокультури господарювання, що стимулюється виробничими субсидіями;

б) розширення програм підтримки сільського розвитку, диверсифікації доходів у сільській місцевості за рахунок кооперації, поліпшення якості аграрної продукції та її маркетингу, дотримання базових стандартів захисту навколишнього середовища й утримання тварин, навчання новим технологіям, допомога молодим фермерам;

в) перехід до політики “горизонтальної модуляції”, що передбачає збільшення бюджету на сільський розвиток і розширення екологічно безпечної діяльності за рахунок перерозподілу частини прямих платежів;

г) виділення цільових субсидій на розвиток депресивних зон для підтримки життєвості регіонів, які характеризуються менш вигідними економічними і соціальними умовами для розвитку сільськогосподарського виробництва, або обмеження його на користь збереження навколишнього середовища;

д) перехід до політики “перехресної відповідальності”, за якою запроваджується залежність виплати субсидій від дотримання базових екологічних вимог щодо стану сільськогосподарських угідь, умов гігієни та догляду за тваринами;

е) запровадження цільової підтримки спеціальних заходів агроекологічного спрямування у процесі виробництва сільськогосподарської продукції: органічне сільське господарство; екстенсивне господарювання;

є) екологічно доцільне заліснення та консервація сільськогосподарських земель, залуження сільськогосподарських угідь; збереження сільських ландшафтів, пейзажів, зелених насаджень, заболочених ділянок, каналів, лісопосадок, флори і фауни.

3. За обсягами виробництва сільськогосподарської продукції та продуктивністю праці у сільському господарстві євро регіон характеризується високим рівнем інтенсивності й товарності цієї галузі. Переважна більшість країн ЄС не тільки самодостатні аграрні країни, але й вагомими експортерами агропродовольчої продукції. Взагалі європейський аграрний бізнес це – висококонкурентний сектор ринкової економіки, функціонування та розвиток якого гарантують продовольчу безпеку та соціальний добробут населення Європи. Ринкові реформи сільського господарства, що здійснюються в рамках ССП ЄС, спрямовані на модернізацію продуктивних сил та інституційні зміни, адекватні сучасній моделі світового сільського господарства. Засновуючись на перевагах економіки відкритого типу та активній державній підтримці, європейський агробізнес надає можливість сільськогосподарським товаровиробникам реалізовувати свій потенціал у виробництві високорентабельної продукції та досягати конкурентних переваг на зовнішньому ринку.

4. Попри суттєві зрушення на аграрному ринку України за період державної незалежності, проведені дослідження свідчать про наявність негативних тенденцій його розвитку, які полягають у його “латифундації”, посиленні спеціалізації на вирощуванні та експорті зерна, зростанні імпортової залежності у матеріально-технічному забезпеченні.

У секторі формується модель, коли агрохолдинги під експортні контракти зерна отримують кредити на закупівлю іноземної техніки та матеріально-технічні ресурси.

За такої моделі основна додана вартість утворюється за межами нашої держави. Це не дозволяє повною мірою реалізувати в Україні синергії природної ренти (сприятливі агрокліматичні умови) та зростання світового попиту на продукти харчування.

Аграрний сектор України потребує продуманого реформування і зміни моделі функціонування, включаючи проведення земельної реформи.

5. У ринкових умовах важливим фактором ефективного функціонування підприємств є наявність розвиненої інфраструктури, яка є обов'язковим компонентом будь-якої цілісної економічної системи і підсистеми. Створення розгалуженої ринкової інфраструктури – найбільш актуальне питання проведення кардинальних змін в структурі національної економіки України. Адже саме ринкова інфраструктура забезпечує взаємодію всіх підприємств, фірм, галузей, регіонів, окремих ринків. Враховуючи значний наявний потенціал аграрного сектора України з виробництва сільськогосподарської продукції особливого значення набуває створення сучасної, за світовими стандартами, інфраструктури аграрного ринку. Формування ринкової інфраструктури має завданням обслуговувати процес ринкового товарообміну, забезпечувати його надійність, прозорість і стабільність.

Ринкова інфраструктура є цілісною системою, яка об'єднує в собі окремі підсистеми: організаційну – біржі, оптові, брокерські, дилерські та інші посередницькі організації, власні комерційні структури великих концернів, підприємства роздрібної торгівлі; матеріальну – складське і тарне господарство, транспортні системи; інформаційну – інформаційні системи за споживачами, виробниками, цінами, банківськими послугами; кредитно-розрахункову – банківські і страхові установи, фінансові інвестиційні компанії, які покликані обслуговувати товаровиробників, забезпечуючи процес ринкового товарообміну, здійснювати рух товару до споживача шляхом купівлі-продажу сільськогосподарської продукції та продовольства з участю покупців та

продавців і генерувати ринкові ціни як ціни попиту та пропозиції. Важливою складовою формування національно-господарської системи, зорієнтованої на інноваційний тип економічного зростання, є комплекс спеціальних заходів щодо забезпечення розвитку інститутів інноваційної інфраструктури аграрного ринку, що дозволить подолати кризовий стан АПК та підвищити її конкурентоспроможність на світовому ринку. Здійснення інституційних змін передбачає створення і удосконалення діяльності існуючих інститутів, які надають фінансові, консалтингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні послуги в забезпеченні інноваційного процесу в аграрній сфері.

6. Ефективна реалізація експортного потенціалу аграрного ринку потребує формування оптимальних товарної і географічної структури експорту продукції. Напрями формування товарної структури повинні бути спрямовані на розширення номенклатури експорту товарів і нарощування виробництва та експорту товарів, які є найбільш конкурентоспроможними на світових агропродовольчих ринках (соняшникова олія, ячмінь, насіння соняшнику, яловичина, сухе молоко, вершкове масло та сир). При розробці перспективної географічної структури експорту слід враховувати ризик географічної диверсифікації, який дозволить забезпечити стійкі позиції України на світовому аграрному ринку. Україна повинна зберігати традиційні ринки збуту продукції і завойовувати нові перспективні ринки (Близький Схід, Азія, Північна Африка). Головним напрямом державної політики України має стати економічний протекціонізм. Для вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності аграрного ринку необхідно здійснювати фінансову підтримку вітчизняних експортерів, удосконалювати правове регулювання в зовнішній торгівлі, поліпшити інформаційне забезпечення ЗЕД.

7. Для підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції необхідно вирішити такі завдання: створення новітніх технологій вирощування та підвищення урожайності сільськогосподарських культур;

забезпечення сільськогосподарських товаровиробників сучасною технікою; налагодження сучасної інфраструктури аграрного ринку; підготовка висококваліфікованих кадрів для села; фінансування сільськогосподарського виробництва; вдосконалення цінової політики; урахування специфіки виробництва сільськогосподарської продукції в регіонах. На нашу думку, з конкурентоздатною екологічно чистою агропродовольчою продукцією Україна може зайняти, поки що, незаповнену нішу перш за все на найбільш географічно приближеному високо конкурентному агропродовольчому ринку країн Європейського Союзу. Це вимагає широкомасштабної організаційної та інституціонально-правової роботи щодо стимулювання розвитку органічного агровиробництва. Отже, з метою здійснення конкурентної боротьби в сучасних умовах, кожний суб'єкт агропродовольчого ринку повинен розуміти систему його побудови, аналізувати і оцінювати нормо-утворювальні чинники конкурентоспроможності, вкладатися в науково обґрунтовані рівні затрат праці і засобів на виробництво продукції, а також з великою достовірністю передбачати, в якій галузі відтворювального процесу і кому належать важелі впливу на формування рівня конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках.

8. Система механізмів державної підтримки аграрної сфери в розвинених зарубіжних країнах характеризується не стільки стимулюванням виробництва (хоча, наприклад, податки виступають як механізм стимулювання сільськогосподарського виробництва або його обмеження, а зниження податкового тиску дає можливість на макроекономічному рівні підвищити стабільність функціонування господарського механізму фермерського виробництва, збільшити обсяги оборотних засобів і підняти рівень самофінансування), скільки рішенням соціальних завдань – підтримка рівня доходів фермерів, розвиток сільської інфраструктури й природоохоронні заходи. Що стосується державної політики підтримки аграрного сектора в

Україні, то вона повинна в сучасних умовах стосуватися, насамперед, стимулювання вітчизняного виробництва сільськогосподарської продукції та реалізації експортноорієнтованої стратегії його розвитку, що слугуватиме поштовхом для зростання всієї економіки країни і на цій основі підвищення рівня життя населення України.

9. Стратегія розвитку аграрного ринку України повинна передбачати забезпечення умов для підвищення конкурентоспроможності продукції АПК, що не суперечитимуть принципам державної підтримки та регулювання аграрного ринку, передбаченим Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Зусилля слід сконцентрувати на:

- прискоренні процесу впровадження європейських та міжнародних стандартів безпеки та якості продуктів харчування (НАССР, ISO, EN, Кодексу Аліментаріус) у сфері агропромислового виробництва;
- розробленні системи моніторингу зовнішньоторговельних операцій з країнами світу як механізму оперативного реагування на кон'юнктурні зміни аграрного ринку;
- нарощуванні в аграрному експорті продукції з більшим вмістом доданої вартості, готових харчових продуктів та напівфабрикатів, що сприятиме завантаженню вітчизняних переробних підприємств та збільшенню робочих місць в Україні;
- розвитку рибного господарства шляхом оновлення та нарощення потенціалу рибогосподарських підприємств, максимально ефективного використання запасів внутрішніх та зовнішніх водойм, запровадження сучасних технологій вирощування та добування живих морських ресурсів, а також в системі інфраструктури зберігання та переробки рибпродукції;
- сприянні розвитку дрібнотоварного сільськогосподарського виробництва, у т. ч. правовій регламентації діяльності особистих селянських господарств населення та розробленні механізму їх трансформування у фермерські

господарства, що дасть змогу забезпечити інтеграцію особистих господарств населення у ринкові механізми функціонування аграрного сектору;

- заохоченні кооперативного руху на селі, спрямованого на спільне ведення господарської діяльності окремими суб'єктами господарювання, що дозволить зменшити витрати на виробництво і реалізацію сільськогосподарської продукції.

Впровадження означених заходів може сприяти розвитку аграрного ринку України в умовах забезпечення євроінтеграційного курсу держави, в тому числі – і в аграрній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маршалл А. Основы экономической науки / А. Маршалл; В. Бомкин (пер. с англ.); Дж. Кейнс (предисл.). – М.: Эксмо, 2007. – 832 с.
2. Кларк Дж. Распределение богатства: монография / Дж. Кларк; Д. Страшунский (пер.), А. Бесчинский (пер.). – М.: Гелиос АРВ, 2000. – 367 с.
3. Основы маркетинга: пер. с англ. / [Ф. Котлер, Г. Армстронг, Дж. Сондерс, В. Вонг]. – 2. европ. изд. – М.; СПб.; К.: Издательский дом “Вильямс”, 2006. – 943 с.
4. Долан Э. Рынок: микроэкономическая модель: [пер. с англ.] / Э. Долан, Д. Линдсей. – СПб.: Печатный Двор, 1992. – 496 с.
5. Макконнелл К., Брю С. Экономикс: принципы, проблемы и политика / К. Макконнелл, С. Брю: пер. с англ. – 16-е изд. – М.: Инфра-М, 2007. – 939 с.
6. Хейне П. Экономический образ мышления / П. Хейне, П. Боуттке, Д. Причитко; Т.А. Гуреш (пер. с англ. и ред.). – 10-е изд. – М.; СПб.; К.: Издательский дом “Вильямс”, 2005. – 530 с.
7. Економічна енциклопедія: у 3 т. / Б. Гаврилишин (гол. ред.) – К.: Вид. центр “Академія”, 2000. – Т. 3: П (поручництво) – Я (японський центр продуктивності). – 2002. – 952 с.
8. Павленчик Н.Ф. Ринок сільськогосподарської продукції: методологічні та методичні основи формування і функціонування : [монографія] / Н.Ф. Павленчик. - Львів : Ліга-Прес, 2014. – 412 с.
9. Закон України “Про державну підтримку сільського господарства України”: за станом на 23 березня 2009 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парламентське видавництво, 2009. – 29 с.
10. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції (практ. посібник) / [П. Саблук, В. Месель-Веселяк, О. Шпичак та ін.]; За ред. П.Саблука. – К.: ІАЕ, 2000. – 556 с.

- 11.Сельскохозяйственные рынки / [В. Шайкин, Р. Ахметов, Н. Коваленко и др.]; Ред. О. Кагановская. – М.: Колос, 2001. – 262 с.
- 12.Леонтьева Л.А. Взаимодействие сельхозтоваропроизводителей на продовольственном рынке: монография / Л. Леонтьева, Д. Шпаковский. – Оренбург: Изд. центр ОГАУ, 2010. – 165 с.
- 13.Злобин Е. Формирование регионального аграрного рынка / Е. Злобин // АПК: экономика и управление. – 1995. – № 12. – С. 33—42.
- 14.Добросоцкий В. Проблемы продовольственного рынка в условиях кризиса и механизмы модернизации системы распределения потребительских товаров / В. Добросоцкий. – Москва: МАКС Пресс, 2009. – 36 с.
- 15.Новоселов А. Теория региональных рынков / А. Новоселов; Отв. ред. А. Бервальд. – Ростов н/Д: Феникс, 2002. – 446 с.
- 16.Кондратьев Н. Основные проблемы экономической статики и динамики / Н. Кондратьев. – М., Директ-Медиа, 2017. – 403 с.
- 17.Кирилюк Є.М. Аграрний ринок як економічна категорія: сутнісні ознаки й особливості // Агросвіт. – 2011. – №12. – С.110-119.
- 18.Сахібова Н. Євроінтеграційні перспективи аграрного ринку України // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2017 р. – №27
- 19.Все про спільні політики Європейського Союзу / Н. Мусис ; пер. з англ. – К. : К. І.С., 2005. – 466 с.
- 20.Горюнова Є. О. Євроінтеграція : навч. посіб. / Є. О. Горюнова. – К. : Академвидав, 2013. – 224 с.
- 21.Agenda 2000. For a stronger and wider Union / Bulletin of the European Union // European Communities, 1997 [Electronic resource]. – Way of access :
- 22.Клинова-Дацюк Г. Д. Україна та інтеграційні процеси в сучасній Європі : навч. посіб. / Г. Д. Клинова-Дацюк. – Рівне : НУВГП, 2012. - 189 с.
- 23.Офіційний сайт програми Health Check [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [://www.healthcheck.org/](http://www.healthcheck.org/)

24. Основні пріоритети Спільної аграрної політики (САП) країн ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://.amdi.org.ua/uk/home/amdi-news/21-news/300-the-main-priorities-of-the-common-agricultural-policy-cap-of-the-eu.html>
25. Повідомлення Європейської Комісії. “Європа 2020”. Стратегія для розумного, сталого та всеохоплюючого зростання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/file/31493>
26. Лисситса А. Куда курс держит украинский АПК: Зона свободной торговли с ЕС или Таможенный союз? [Електронний ресурс] / А. Лисситса. - Режим доступу:
<http://latifundist.com/spetsproekt/34858-kuda-kurs-derzhitukrainskij-apk-zona-svobodnoj-torgovni-s-es-ili-tamozhennyj-soyuz>
27. Agricultural Labour Input Statistics: absolute figures (1 000 annual work units). - Access mode: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tag00102>
28. Animal output - basic and producer prices. - Access mode: <http://ec.europa.eu/eurostat/t>
29. Area (cultivation/harvested/production) (1000 ha). - Access mode: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tag00102>
30. Farm indicators by area, type of farm, standard output, legal entity and NUTS 2 regions. - Access mode: <http://ec.europa.eu/eurostat/t>
31. Milk collection (all milks) and dairy products obtained - annual data. - Access mode: <http://ec.europa.eu/eurostat/t>
32. Формування ринку землі в Україні / За ред. А.С. Даниленка, Ю. Д. Білика. – К.: Урожай, 2002. – С. 64.
33. Інформація Державної служби статистики. [Електронний ресурс] / Режим доступу: ukrstat.gov.ua

34. Basavaraja H., Mahajanashetti S. B. and Udagatti N. C. (2007) "Economic analysis of postharvest losses in food grains in India: a case study of Karnataka", *Agricultural Economics Research Review* 20: 117-126.
35. Bokusheva R., Finger R., Fishier M., Berlin R., Marin Y., Perez F. and Paiz F. (2012) "Factors determining the adoption and impact of a postharvest storage technology". Paper presented at the International Association of Agricultural Economists Triennial Conference, Brazil, 18-24 August.
36. Chamberlin J., Tadesse M., Benson T. and Zakaria S. (2007) "An atlas of the Ethiopian rural economy: expanding the range of available information for development planning". *Information Development* 23(2-3): 181-192.
37. Fan S., Hazell P. and Thorat S. (2000) "Government spending, growth, and poverty in rural India", *American Journal of Agricultural Economics* 82(4): 1038-1051.
38. Key N., Sadoulet E. and De Janvry A. (2000) "Transaction costs and agricultural household supply response". *American Journal of Agricultural Economics* 82(2): 245-259.
39. Moi'se E., Delpeuch C., Sorescu S., Bottini, N. and Foch A. (2013) "Estimating the constraints to agricultural trade of developing countries". *OECD Trade Policy Papers*. Paris: OECD Publishing.
40. Про зерно та ринок зерна в Україні: Закон України від 04.07.2002 року № 37-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 35. - Ст. 258.
41. Про створення Аграрної біржі [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.12.2005 року № 1285 // Законодавство України. - Режим доступу: [://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1285-2005-%D0%BF/print1326902009863176](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1285-2005-%D0%BF/print1326902009863176).
42. Про товарну біржу [Електронний ресурс]: проект Закону України від 02.03.2007 року № 3256 // Законодавство України. - Режим доступу: [://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webpro4_1?id=&pf3511=29627](http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webpro4_1?id=&pf3511=29627).

43. Про оптові продовольчі ринки [Електронний ресурс]: Закон України від 09.06.1999 року № 997 // Законодавство України. - Режим доступу: [://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997-99-%D0%BF/print1326902674511716](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997-99-%D0%BF/print1326902674511716).
44. Про схвалення Концепції Державної цільової програми створення оптових ринків сільськогосподарської продукції [Електронний ресурс]: розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.11.2008 року № 1447-р // Законодавство України. - Режим доступу: [://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1447-2008-%D1%80/print1326902674511716](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1447-2008-%D1%80/print1326902674511716).
45. Артюх Т.О. Особливості маркетингових досліджень на ринку овочевої продукції / Т.О. Артюх // Економіка АПК. – 2008. – № 8. – С. 122–126.
46. Єранкін О.О. Особливості проведення маркетингових досліджень суб'єктами агробізнесу України в сучасних умовах / О.О. Єранкін // Економіка АПК. – 2017. – № 2. – С. 16–21.
47. Карпіщенко М.Ю. Проблеми та перспективи розвитку ринку маркетингових досліджень в Україні / М.Ю. Карпіщенко, М.В. Рибалка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/32650/1/Karpishenko_market%20research.pdf.
48. Сус Т. Й. Інвестиційна політика в сільському господарстві регіону / Сус Т. Й. // Науковий вісник БДФА: зб. праць. – Чернівці, 2016. – Вип. 4. – С. 518-523.
49. Федоришин Н. Ю., Антонюк Г. Я. Напрями посилення конкурентоспроможності АПК України на європейському продовольчому ринку в умовах розширення зони вільної торгівлі // <http://www.niss.gov.ua/Monitor/august08/02.htm>.
50. Чеберяк О. В. Передумови та об'єктивна необхідність модернізації аграрного сектору економіки України / О. В. Чеберяк // Агросвіт. – 2014. – № 4. – С. 44–51.

- 51.Щербина С. В. Розвиток зовнішньоторговельних перспектив агропромислового комплексу України в контексті євроінтеграції [Електронний ресурс] / С. В. Щербина. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej15/txts/12SSVUKE.pdf>. – Дата звернення: 16.11.2015.
- 52.Никитюк О. А. Аналіз міжнародної і національної нормативних баз у сфері забезпеченості та якості сільськогосподарської продукції / О. А. Никитюк // Агрокол. журн. – 2016. – № 3. – С. 38–42.
- 53.Бугера С. Правове регулювання якості сільськогосподарської продукції в процесі її виробництва / С. Бугера // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 12. – С. 111–114.
- 54.Гайдай О. А. Конкурентоспроможність аграрного сектора у контексті глобалізаційних змін / О. А. Гайдай, О. М. Вишневська // Агросвіт. – 2016. – № 11. – С. 34–37.
- 55.Про функціональні повноваження Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра, віце-прем'єр-міністрів України та Міністра Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 4 верес. 2006 р. - № 1269. - Режим доступу : uapravo.net.
- 56.Адміністративна реформа в Україні: «І чужого навчається й свого не цурайтесь...» // Пропозиція. - № 3. - 2016. - С. 108 - 111.
- 57.Тейлор У. Уверен, что падение сменится повышением / У. Тейлор // Бизнес. - 2007. - 5 нояб. - № 45 (772). - С. 27 - 31.
- 58.Рябкова, Д. Реформирование внешнеэкономической инфраструктуры Украины за рубежом / Д. Рябкова // Инвестгазета. - 2017. - 08 - 14 окт. - С. 24 - 27.
- 59.Комітет з питань європейської інтеграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://comeuroint.rada.gov.ua>

60.Можливості і застереження щодо наслідків уведення в дію положень Угоди про асоціацію між ЄС та Україною : наук. доп. / за ред. акад. НАН України В.М. Гейця, чл.-кор. НААНУ Т.О. Осташко, д-ра екон. наук В.О. Точиліна; НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогнозув." – К., 2013. – 98 с.